

U Liburniji i Hrvatskom Primorju vrlo popularno ime. Stanovnici pomenutih krajeva zovu tim imenom sve rodene Riječane. Otkada? Bog će znati. Zašto? I to je obavito velom najdublje tajne. Jedno je nepobitno: kad se čuje ime Rokac, misao sama od sebe polijeće na Fiumanca, isto onako kao kad kažete John Bull i mislite ne Engleza.

Ex Istarska "Naša Sloga" imala je posljednjih godina prošloga vijeka na Rijeci dopisnika, koji se je potpisivao Rokac. Izvješćivao je o prilikama i neprilikama svoga grada i njegovi su se dopisi čitali sa zanimanjem. Onda je na jednom prestao. Umro. Nakon prvoga rata se je povampirio, njegov duh je ušao u drugoga Rokca ili kako bi neki rekli: stari se je Rokac u ovom novom -reinkarnirao.

Taj se je novi Rokac javljao nekoliko godina u tršćanskoj "Staroj Našoj Slozi", pa u "Istarskoj Riječi", a najzada na Sušaku pod rubrikom "U sjeni sv. Vida." Ovaj je bio nešto raznolikiji od onog negdašnjega, jamačno zato, što je u njegovo vrijeme -nakon osamnaeste- i sam život na Rijeci postao složeniji, čak i malko izobličen. Jest -izobličen, to je prava riječ. Taj život a s njime i čitav grad činio se novovijekom Rokcu tako derutan, da se više nije umio u njemu da snade. To ga je i ponukalo, da je jednog dana - bilo je to negdje god. 1922 - nekim svojim znancima obaju jezika postavio ovo pitanje: -Što je Rijeka? Odgovori, veli, trebat će da budu što kraći. Evo nekoliko tih odgovora:

-Grad bez luke.- Luka bez grada.-Rijeka je Kafarnaum.- Emporij bez mušterija.- Mušterije bez emporija.- Stanica bez željeznica.- Dimnjak bez dima.- Republika bez Predsjednika.- Predsjednik bez Republike.- Samostalna država bez samostalnosti.- Citta dei sospiri.- Grad bez pameti.- Unica al mondo.- Gomila bez Riječana.- Krava bez mlijeka.- Brod bez timuna.- Barca di Caronte.. Turan Babilonski.- Najcrnja burza.- Mizerija.

U svojim elukubracijama Rokac je sve dublje zalazio u razne probleme svoga grada, kadikad se u svojim preklapanjima ispoljavao i kao vidovit. Evo kako se njemu god. 1922 prikazivala slika svijeta sve onamo do god. 1986. (Povod ovoj profeciji dao mu je "Il Popolo di Fiume" fašistički listić, koji je energično tražio da se rapalski ugovor podere i da se udari na Jugoslaviju.) "Il Popolo di Fiume" -odgovara mu Rokac- zaboravlja jedno. Zaboravlja da u Evropi ima više takvih ugovora, što jedva čekaju da ih neko podere. Rat između Jugoslavije i Italije potaknut će Bugare, da se i oni dignu. Kad se to dogodi na Bugare će se udariti Rumunji, na Rumunje Mađžari, na Mađžare Česi, r Čehe Nijemci, na Nijemce Poljaci, Francuzi, Englezi i Talijani. Što će pak kaši učiniti Rusi i Turci, o tome neka razmisle.

"Popola di Fiume." Onda će se umiješati i Amerika, da učini reda, sklopit će se novi ugovori, koji će se opet poraskidati, nastat će novi ratovi, i to će trajati do god. 1986. Te godine sklopit će se definitivni mir. Evropski će narodi, istrošeni, iskrvavljeni, propasti. Najjače države na svijetu bit će Amerika i Japan. Njih dvije podijelit će između sebe čitav corpus separatum". Amerika će dobiti Gomilu sve do Kantride, a Japan Porto Baroš s Bankinom. Amerika će donijeti dolare, a Japan svoje lijepe kelnerice Gishe. I Rijeka će zaplivati u časti i lasti..."

Rokac ne taji svoje porijeklo, ali o svom hrbatstvu ne pripovijeda baš mnoge. On uopće ne priča o sebi, zato ga je i teško shvatiti, još teže karakterizirati. Ipak bi se iz njegove pisanije mogle da povuku dvije tri crte. Rokac bi -et pour cause- htio u prvom redu da sačuva svoju anonimnost. Baciti kamen i onda odmah rukom u džep - to je njegov ideal. Nadalje: Rokac hoće po što po to da očuva i svoju neutralnost. i ako ne baš sasvim benevolentnu. Rokcu je draga i ironija, ali ne baš ona najfinija. Sudite sami. Rokac piše:

" Na Rijeci vlada velika pasivnost. Parobrodi su pasivni, magazini su pasivni, tvornice su pasivne, dućani su pasivni, poduzetna društva su pasivna, Konstituanata je pasivna, rezistencija je pasivna, "Vedetta" je pasivna (izlazi samo na dvije strane!) moja susjeda Ninetta (o njoj će biti govora poslije!) tuži se, da je ove godine i ona pasivna - i sve tako redom. Koji je onda vrag na Rijeci aktivan? - pita se Rokac negdje pod kraj one godine 1922.

Rokac voli i igru riječi. - Da je, veli, na Rijeci toliko sirovina, koliko sirovina, bilo bi u njoj hopsasa kao nigdje na svijetu! Rokcu ugada te vrste duhovitosti...

Rokac je kadikad i trivijalan., ~~čak i kada se govori o njegovim idejama~~ ali treba reći samo u dominantnom stilu fašističkom.

"Nije sve u novcima, priča Rokac u jednom od svojih riječkih dopisa, Naši stari su govorili, da je najpreče zdravlje i dobra stolica. A što se tiče ove posljednje mi na Rijeci, a ni mnogi drugi u Italiji - nemaju razloga da se tuže. Čast kome čast, ali treba reći, da su naši fašisti. u zajednici s našim apotekarima poduzeli najenergičnije mjere da se gorenapomenute stolice, što radikalnije uredi. Mi živimo u znaku ricinusova ulja. Pod tim slavnim "gagliardetom" stupaju naši usrećitelji u četvrtu tisućgodišnjicu svoje perfektne kulture.

Dešava se kadikad da se Rokac zaleti i u filozofske visine. Te njegove

stra
ture vrlo su rijetke, ali ipak - - - Jedan sam primjer. Ovo je vadimo iz Rokčeve korespondencije iz god. 1923. (Istarska riječ od g 25 /I 1923)

" Ima, piše Rokac, jedna talijanska pjesma, koja veli, da nema većeg bola negoli sjećati se prošlih sretnih dana-u mizeriji... Ja to osjećam svaki put, kad po-dem da se malo prošetam do Punto Franko. Obično se spustim na zidić pred kakvim magazinom, pa onako sam samcit stanem da mislim i premišljam, dok me ne obuzme neka strahovita želja za filozofiranjem. I to najviše o prolaznosti svega na svijetu. Evo-na priliku- ovih magazina ovuda! Kako su negda bili natrpani svim mogućim božjim blagom! Pusta li mi bogatstva! Pa kud se sve to djede? U nepovrat... I tako će sve proći - i Grošić i Osojnak Andre i "Vedetta" i Zanella i "bandere" i "korteji" i "revolucionari" i "ebolucionari" i "ordinari" i "disordinari" i kontraordinari -sve- sve će proći-sve!

Dok sam jedan od ovih dana tako žalosno filozofirao, osjetim nešto na svom desnom laktu. Pogledam-a to mi na ruku sio-štakor jedan ili kako bismo na Rijeci rekli-pantigana. Niti sam se ja nje preplašio ni ona mene. Ta m nas dvoje smo stari znanci. Dolazi ona češće na zidić, do mene, i tu se zajedno sunčamo. Njezino mi je ~~to~~ društvo milo, jer to jadno blašće umije i da govori. Ne čudite se: zar nije Rijeka bačena za tisuću i tisuću godina natrag, dakle u doba, kad su i životinje imale ovaj naš nesretni dar govora? Naš nekidašnji razgovor tekao je od prilike ovako:

-Kako ~~je~~ ti, zlatna pantiganice moja?

-Mizerija...

-Kako? Ta nije dugo, ^{su} te se tu istovarile dvije tone riže. Od toga je jamačno ostalo nešto i za tebe i za tvoju poštovanu familiju.

-Bagatele! Ja bih, da vam pravo kažem, htjela, da se već jednom pošteno nažderem onoga finoga kukruza iz Banata ili pako suhoga mesa i špeha iz one blažene zemlje Hrvatske. Hoće li to brze biti?

--Iz Rima javljaju da će svi sporazumi u pogledu Rijeke biti ratifikovani.

-I neka! Tako će se bar otvoriti promet i sa Jugoslavijom. A to mi, veliki i mali štakori, jedva i čekamo. Težak je ovaj naš život. Svako jutro, čim se probudim trknem do kakve prazne kavane, skočim na stô ~~i pogledam~~ da vidim, što veli "Vedetta" u svojoj rubrici " La vita del porto", i kad tamo -uvijek iste lade, isti parobrodi, a na njima ni koliko bi metnuo na zub. Bila sam se razveselila, kad mi rekoše, da će svakoga mjeseca dolaziti k nama iz Holandije parobrod ^{Kreat} raznih dakonija, naročito holandskog sira. Pa ezo, i to ishlapilo. Smola! Nego, ajde, bit će bolje, kad se ono u Rimu uredi... Da, a za nas štakore sad je najglavnijem da se organizujemo, da nas ne bi događaji zatekli nepravne.

-Šta? Vi štakori hoćete da se organizujete?

-Svakako !Hoćemo da osiguramo granice,da ne bi druge pantigane nahrupile u-
nutra.Naše geslo bit će: Riječki magazini- riječkim pantiganama!Iduće noći
imat ćemo u kanalima staroga grada skupštinu...

I s tim se završio onaj Rokčev filozofski razgovor s pantiganom.

A sada dvije riječi o prije spomenutoj Ninetti. Da je Rokac kakav don Kihot,
Ninetta bi mu bila ne neka Dulcineja de Toboso, već Sancho Panca-razumije ~~pe~~
- u Riklama.
~~neki ženeki.~~ Ali budući da Rokac ima premalo ~~grta~~ zajedničkih crta sa špa-
njolskim hidalgom, to je i za Ninettu teško odrediti položaj, što ga ona zauzi-
ma pored tog riječkog tipa.

Ipak -ko je imao zgrade da prati Rokčev novinarski rad, mogao se uvjeriti, da se
njih dvoje, Ninetta i on, upopunjuju. Tako na priliku Rokac, iako je - može se
reći-upravo savjesno pratio dnevne političke događaje s druge pak strane ni-
je mjesnoj kronici obraćao ma ni kakve pažnje. Tu rubriku prepuštao je Ninetti
Znala je ona i inače, što se u kojem riječkom loncu kzhalo, pa je tako Rokac
doznavao sve ,što se je u gradu dogadalo i što se nije dogadalo.

Ninetta se je rodila u starom gradu i tu je i odrasla, prema tome ona j e pra-
vo riječko dijete - dijete, ~~km~~ što u prvom redu nema dlake na jeziku. Rokčeve
bilješke upravo vrve njenim naprasitim često i paprenim odgovorima.
Ninettu je nemoguće zadovoljiti. Pokažete li joj prst, reći će vam, da je njoj
premalno i ruka...Da, ali i pored svega toga, Ninetta uvijek očekuje nešto...

Ninetta voli promjenu, a zlobni jezici pripisuju to nekoj njenoj sklonosti k
prevrtljivosti. Staviše ,ta njena tobožnja prevrtljivost ušla je već i u neku
vrstu poslovice: O prevrtljivosti-ime tije-Ninetta!

Ako se može vjerovati Rokcu, ta njena vrlina u nje je tako bujno razvijena,
da se u njoj odražava čitava savremena istorija grada Rijeke. Samo tri četi-
ri primjera: Kad su osamnaeste stigli na Rijeku Talijani, ko je prvi "naban-
derao na glavu onaj nekakvi klobuk a la bersaglera? Ninetta!

Ko je prvi talijanskom mornaru skinuo kapu i nataknuo ju sebi na glavu? Ninetta

Ko se je po Korzu najviše derao kriješteći-Italia o Morte? - Ninetta!

Ko je drškom suncobraha isprašio najviše francuskih oficira i Anamita? Ninetta

Ko se je na dan odlaska granatiera prvi pružio na zemlju vrišteći:-Ne ostav-
ljajte nas! Ostanite! Ninetta!

Ko se je na dan "Sante Entrade" prvi uzverao na oklopljeni automobil i pao u
~~xx~~ zagrljaj Ardita? Ninetta!

Ko je u crkvi sv. Vida poklonio d Annunziu onaj čuveni bodež? Ninetta!

A kad je d Annunzio odlazio, ko je za njim najjače vikao: ^{Torna} -~~va~~ al tuo paesello
che e tanto bello? Ninetta!

A kad su u aprilu 1921 bili izbori, ko je prvi dao svoj glas Zanelli? Nin

